

ตอนที่ 1

เค้าโครงเรื่อง

จุดมุ่งหมายในการเรียนศิลปะ ความหมายของคำว่าศิลปะ ขอบข่ายในการเรียนศิลปะ บ่อเกิดแห่งศิลปะ

สาระสำคัญ

1. การเรียนรู้เรื่องศิลปะมิได้เรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวเราเท่านั้น ยังจะต้องเรียนให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ของโครงสร้างในงานศิลปะอันจะทำให้เข้าใจถึงสุนทรียภาพ ตลอดจนทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ วัสดุค่าของศิลปกรรม จนอยากจะอนุรักษ์ไว้เป็นวัฒนธรรมของชาติสืบไป

2. ความหมายของคำว่าศิลปะจะแตกต่างกันไปตามพื้นฐานของแต่ละคนและความคิดอ่านของคนในสังคมแต่ละยุค

3. บ่อเกิดแห่งศิลปะมิได้มาจากธรรมชาติเท่านั้น แต่จะได้รับผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมอย่างมาก

จุดประสงค์การเรียนรู้

เมื่อนักศึกษาได้เรียนบทนี้แล้ว นักศึกษาสามารถ

1. บอกจุดมุ่งหมายในการเรียนศิลปะได้
2. เข้าใจความหมายของคำว่าศิลปะ และอธิบายสาเหตุของความแตกต่างในความหมายของคำว่าศิลปะได้
3. เข้าใจและอธิบายบ่อเกิดแห่งศิลปะได้

บทที่ 1

จุดมุ่งหมาย ความหมาย ขอบข่ายและบ่อเกิดแห่งศิลปะ

วิชาศิลปะวิจักษณ์มีจุดมุ่งหมายในการเรียนไม่แตกต่างจากวิชาการสาขาอื่น ๆ มากนักคือเรียนเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจและพิจารณางานศิลปะอย่างมีเหตุผล ตลอดจนเข้าใจประวัติความเป็นมาจนสามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์งานศิลปะได้ คือ เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งสวยงามเพื่อนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ เกิดทัศนคติที่ดีต่องานศิลปะ รู้จักคุณค่าของศิลปกรรมและนอกจากนั้นยังเป็นการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะอย่างมีหลักการจนสามารถรู้วิธีการเบื้องต้นในการอนุรักษ์ศิลปกรรมของชาติได้

การเรียนรู้เรื่องศิลปะมิได้เรียนรู้จากธรรมชาติซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเราเท่านั้น ยังจะต้องเรียนเพื่อให้เข้าใจลึกถึงไปถึงส่วนสำคัญอื่น ๆ อีกหลายด้านซึ่งเป็นการสัมพันธ์ของโครงสร้างในงานศิลปะ เช่น องค์ประกอบของศิลปะ โครงสร้างของศิลปะ และทฤษฎีสี ทั้งนี้เพราะงานศิลปะชิ้นใดชิ้นหนึ่งจะสำเร็จลงได้จะต้องประกอบไปด้วยเนื้อเรื่อง การวางโครงสร้าง วัสดุที่นำมาใช้และมีมือในการทำงาน เช่น งานจิตรกรรม ประติมากรรมและสถาปัตยกรรมย่อมเป็นงานที่ปรากฏออกมาเนื่องจากการวางโครงสร้างของรูปสัณฐานของสีแปรง วัสดุที่นำมาใช้ การใช้น้ำสีและเส้นจากที่เราจัดองค์ประกอบได้อย่างผสมกลมกลืนนั่นเอง

1. จุดมุ่งหมายในการเรียนศิลปะ

1.1 เรียนเพื่อให้เข้าใจความสัมพันธ์ของโครงสร้างของศิลปะ เช่น การจัดวาง เส้น รูปร่าง มวล พื้นผิวและช่องว่าง ให้มีความสัมพันธ์กันอย่างดีจนเกิดคุณค่าทางสุนทรียภาพ

1.2 เรียนเพื่อให้เกิดความรู้สึกรักชาติซึ่งในความงามของศิลปกรรมอันเป็นวัฒนธรรมของชาติและประจักษ์ถึงความมีวัฒนธรรมอันสูงส่งของบรรพบุรุษในอดีต ความประณีตทางศิลปกรรม อันได้แรงบันดาลใจจากศาสนา สภาพแวดล้อมและประเพณีในสังคมที่แตกต่างกัน

1.3 เรียนเพื่อพัฒนารสนิยม รสนิยมของคนเราทุกคนย่อมพัฒนาไปตามวัย ยกเว้นแต่ผู้ที่ไม่พยายามจะเอาใจใส่กับสิ่งเหล่านี้เท่านั้น นักปราชญ์และศิลปินทั้งหลายให้ความเห็นว่าความรู้สึกรักชาติซึ่งในศิลปะหรือการประจักษ์ในด้านความงามนั้น เป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะช่วยพัฒนารสนิยมของคนให้ดีขึ้น (1) การประจักษ์ในด้านความงามของคนเรานั้นมีติดตัวมาแต่กำเนิดทุกคน และพร้อมที่จะมีพัฒนาการในทางดีขึ้น ถ้าเรารู้จักศึกษาและหาประสบการณ์ใหม่ ๆ พร้อมทั้งเอาใจใส่ที่จะเปลี่ยนแปลงปรับปรุงตัวอยู่เสมอ รสนิยมขั้นพื้นฐานที่มีอยู่ก็จะเกิดมีวิวัฒนาการใหม่และดีขึ้น

1.4 เรียนเพื่อเข้าใจชีวิตความเป็นอยู่ สภาพสังคมประเพณี วัฒนธรรมของคนในอดีต พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันทรงมีพระราชดำรัสถึงความสำคัญของศิลปกรรมไว้โดยสรุปว่า (2) "ศิลปกรรมเป็นวัฒนธรรมของชาติ อธิฐเก่า ๆ แผ่นดินนี้มีศาลมหาศาล" ศิลปกรรมย่อมคู่กับวัฒนธรรมเสมอเพราะศิลปกรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น และเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความเจริญของสังคม ชีวิตความเป็นอยู่และความคิดอ่านของศิลปินถ่ายทอดลงเป็นงานศิลปะ ฉะนั้น การศึกษาศิลปะก็อาจกล่าวได้ว่า คือการศึกษาเรื่องราวของมนุษย์นั่นเอง (3)

(1) น.ณ. ปากน้ำ, บันไดเข้าสู่ถึงศิลปะ. (พระนคร : อักษรสัมพันธ์, 2508), หน้า 96.

(2) พระราชดำรัสในคราวเสด็จพระราชดำเนินเปิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร พ.ศ. 2510 วารสารโบราณคดี. ปีที่ 2 (ฉบับที่ 2, 2511).

(3) อารี สุทธิพันธุ์, ศิลปะที่มองเห็น. (พระนคร : โรงพิมพ์พิชิต, 2516), บทนำ.

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1

เมื่อนักศึกษาอ่านเนื้อหาส่วนแรกของบทที่ 1 แล้วให้นักศึกษาทดสอบความเข้าใจ
โดยกาเครื่องหมาย ✓ ลงหน้าข้อที่เห็นว่าถูก และกาเครื่องหมาย x ลงหน้าข้อที่เห็นว่าผิด

- () 1. การเรียนเพื่อให้เกิดความเข้าใจและรู้จักพิจารณาอย่างมีเหตุผลเป็นจุดมุ่งหมาย
หนึ่งของการเรียนวิชาการต่างๆ ทุกสาขา
- () 2. การทำแ่งกันลายพุ่มข้าวบิณฑ์เป็นความคิดสร้างสรรค์
- () 3. การประดิษฐ์ตุ้ ที่มีรูปทรงแบบลายซิกแซกเป็นความคิดสร้างสรรค์
- () 4. การช่วยกันรักษาความสะอาดของบริเวณโบราณสถานคือการอนุรักษ์ศิลปกรรม
แบบหนึ่ง
- () 5. ศิลปะคือสิ่งที่อยู่รอบๆ ตัวเรา
- () 6. การจัดองค์ประกอบของภาพได้อย่างเหมาะสมย่อมทำให้เกิดความงามและความ
กลมกลืน
- () 7. วัสดุที่นำมาใช้ย่อมมีผลกระทบต่อความงามของงานศิลปกรรมนั้นๆ
- () 8. เราสามารถเข้าใจชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสมัยก่อนจากงานศิลปกรรมทุกชนิด
- () 9. การศึกษาศิลปะมิใช่การศึกษาเรื่องราวของมนุษย์

2. ความหมายของคำว่า "ศิลปะ"

คำว่า "ศิลปะ" (Art) นั้นยากแก่การกำหนดความหมายด้วยถ้อยคำเพียงสอง
สามประโยคเพราะความคิดอ่านของคนแต่ละยุคย่อมไม่ตรงกันเสมอไป

นักปรัชญามักจะกล่าวถึงศิลปะว่ามีพื้นฐานมาจากความงามและความดี โสเคร
ตีส (Socrates) ให้ความหมายว่า ศิลปะ เป็นความงามที่ได้จากธรรมชาติและต้องมีผล
เสริมสร้างทางด้านจิตใจด้วย (1) ลีโยบ ตอลสตอย (Lyof Nikolaievitch Talstoy)

(1) เจียน ยัมศิริ, สุนทรียศาสตร์. (เอกสารประกอบคำบรรยาย), คณะโบราณคดี
มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2511, (อัดสำเนา).

กล่าวถึงความหมายของศิลปะในหนังสือ What is Art และ Essay on Art ว่า "ศิลปะที่มีแต่ความประณีต ความงาม ความบันเทิง เรืองโรจน์หาใช่เป็นศิลปะใหม่ แต่เป็นเพียงงานฝีมือ เพราะเป็นงานที่ขาดเงื่อนไขที่จำเป็นอย่างยิ่งของศิลปะ (Essential Condition) (1) สำหรับเพลโต (Plato) มีความเห็นเกี่ยวกับศิลปะว่า ศิลปะเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ผู้ที่จะเข้าใจและนิยามความงามในศิลปะได้มีเพียงนักปรัชญาเท่านั้น จะเห็นว่าความสวยงามของศิลปะนอกจากจะได้จากรธรรมชาติแล้วยังมาจากความดีอีก แต่นานบางครั้งที่อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง คือสิ่งสวยงามนั้นอาจจะไม่มีสิ่งที่ดีติดอยู่ด้วยก็ได้ เช่น การเขียนภาพเปลือยแม้จะเป็นสิ่งที่ดีแต่ก็เป็นศิลปกรรมที่มีความสวยงามที่มีได้หมายถึงความเลวร้าย เพียงแต่ขัดกับประเพณีเท่านั้น

นักปรัชญาในยุคปัจจุบันมีความเห็นเกี่ยวกับเรื่องของศิลปะแตกต่างกันไปจากนักปรัชญาสมัยเก่า โดยกล่าวว่า ศิลปะคือการสะท้อนความจริงของชีวิตตามที่เป็นอยู่จริง และความแท้จริงนั้นคือความงาม ความงามของศิลปะนั้นอาจจะหมายถึงการพรรณาราวินชีวิตทั้งงานแง่ดีและไม่ดีก็ได้ (2)

ศิลปินมีความเห็นเกี่ยวกับความหมายของศิลปะ ศิลปะคือนามธรรม เกิดจากธรรมชาติ โดยความฝันเพียงไปกับปัจจุบันและต้องคำนึงถึงการสร้างสรรค์มากกว่าผลที่พึงจะได้รับ (3) ศาสตราจารย์ ศิลป์ พีระศรี ให้ความหมายของ "ศิลปะ" ว่าเป็นสะพานที่เชื่อมคติความเชื่อทางวัตถุกับทางจิตใจ เมื่อผู้ใดเข้าใจและรู้คุณค่าของศิลปะแล้วผู้นั้นก็อาจจะถึงซึ่งความสุขที่แท้จริง (4) และได้ให้แนวคิดอีกความหมายหนึ่งว่า "ศิลปะ" หมายถึงความ

(1) ทวีปกร, ศิลปะเพื่อชีวิตศิลปะเพื่อประชาชน. (พระนคร : บารมีการพิมพ์, 2521), หน้า 8.

(2) เขียน ยิ้มศิริ, เรื่องเดิม, หน้า 24.

(3) ความเห็นของ ปอล โทแกง ถัดจากหนังสือ ศิลปะวิจักษ์ ของอุทัย นุตาลัย, (พระนคร : โรงพิมพ์กรมสารบรรณทหารอากาศ, 2516), หน้า 3.

(4) ศิลป์ พีระศรี. (พระยาอนุমানราชชนนแปล) "พຽ່ງนี้ก็ซ้่าเสียแล้ว", สุนทรียภาพ. (พระนคร : โรงพิมพ์เจริญธรรม, 2520), หน้า 28-29.

งามอันเป็นความพากเพียรของมนุษย์ นอกจากจะใช้ความพยายามด้วยมือและความคิดแล้วยังต้องมีการพวยพุ่งแห่งพุทธิปัญญาและจิตออกมาด้วย (1) หมายถึงว่าต้องมีใจจดจ่อกับสิ่งที่ทำ เพื่อให้เกิดปัญญา ความคิดและความรู้สึกพอใจให้พวยพุ่งออกมาและแทรกเข้าไปในสิ่งนั้น สำหรับนักโบราณคดีเห็นว่าศิลปกรรมย่อมเป็นสิ่งสำคัญที่บ่งบอกถึงความเจริญในอดีต และศิลปะย่อมเป็นหลักฐานอ้างอิงทางประวัติศาสตร์ได้ดีที่สุด

จากความหมายที่กล่าวมานี้ อาจกล่าวอย่างสั้น ๆ ได้ว่า ศิลปะเป็นงานที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์อันมีธรรมชาติเป็นแรงบันดาลใจ ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งที่สวยงามหรือไม่มีก็ได้แต่จะต้องมีส่วนช่วยเสริมสร้างจิตใจของมนุษย์ให้สูงขึ้น และศิลปะนั้นอาจแสดงออกมารูปที่เป็นศิลปกรรมหรือไม่มีศิลปกรรมก็ได้

กิจกรรมการเรียนรู้ 2

ให้นักศึกษาอ่านเนื้อหาส่วนที่ 2 ของบทที่ 1 แล้วตอบคำถามหรือเติมคำในช่องว่างต่อไปนี้

1. คำว่า “ศิลปะ” มีความหมายว่าอย่างไร

ตอบ _____

2. ความหมายของคำว่า “ศิลปะ” แตกต่างกันดังนี้ คือ

2.1 นักปรัชญาให้ความหมายคำว่า ศิลปะว่า _____

2.2 ส็ยอป ตอลสตอย ให้ความหมายคำว่า ศิลปะว่า _____

2.3 เปลโต ให้ความหมายคำว่า ศิลปะว่า _____

2.4 ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ให้ความหมายคำว่า ศิลปะว่า _____

(1) เสฐียรโกเศศ. (เรียบเรียงจากคำอธิบายและความเห็นของ ศาสตราจารย์ ศิลป์ พีระศรี) ศิลปะสังเคราะห์. (พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, 2515), หน้า 21.

2.5 นักโบราณคดีให้ความหมายคำว่า ศิลปะว่า _____

2.6 ศิลปินมีความเห็นเกี่ยวกับคำว่า ศิลปะว่า _____

3. รวมความอย่างสั้นๆ แล้ว คำว่า "ศิลปะ" น่าจะหมายถึง _____

3. ขอบข่ายในการเรียนศิลปะ

โดยทั่วไปเมื่อกล่าวถึงศิลปะย่อมหมายถึง วิจิตรศิลป์ (Fine Art) และศิลปะประยุกต์ (Applied Art)

วิจิตรศิลป์ (Fine Art) หมายถึง จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม วรรณศิลป์และดุริยางคศิลป์ (1) ซึ่งเกิดขึ้นจากแรงบันดาลใจของธรรมชาติ จนส่งเสริมให้ศิลปินเกิดความคิดสร้างสรรค์ในงานศิลปะ จากความหมายของคำว่า วิจิตรศิลป์ ก็แสดงชัดอยู่แล้วว่าเป็นศิลปกรรมที่ทำขึ้นขึ้นเนื่องด้วยความสัมพันธ์กันอย่างประณีตของเส้นและมวลสิ่ง (Masses) หรือสีที่มีความผสมกลมกลืนกันอย่างงดงาม

สำหรับสถาปัตยกรรม ประติมากรรมและจิตรกรรม ทั้ง 3 ประเภทนี้ เรียกกันว่าศิลปะกั้นระวางเนื้อที่ (Space Art) เพราะจำกัดระวางเนื้อที่ส่วนใดส่วนหนึ่งในอากาศ มีปริมาณของศิลปะเหล่านั้น บางครั้งศิลปะ 3 ประเภทนี้ก็เรียกว่า ทัศนศิลป์ (Visual Art) หรือ Plastic Art

ศิลปะประยุกต์ (Applied Art) มีความแตกต่างจากวิจิตรศิลป์ เพราะผู้สร้างงานศิลปะตั้งใจสร้างหรือประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น เครื่องประดับ เครื่องจักร ผ้า เครื่องหนัง เครื่องเคลือบ ก็อาจจะแบ่งย่อยออกไปเรียกว่าพาณิชย์ศิลป์หรืออุตสาหกรรมศิลป์ (Commercial Art or Industrial Art) ก็ได้ หรือบาง

(1) ศิลป์ พีระศรี, ทฤษฎีแห่งองค์ประกอบ. (พระนคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร จัดพิมพ์, 2487), หน้า 1.

ครั้งประดิษฐ์ขึ้นเพื่อประดับตกแต่งในอาคารสถานที่ต่าง ๆ ก็เรียกว่า มัณฑนศิลป์ (Decorative Art)

ในการเรียนศิลปะมักเน้นหนักไปในด้านทัศนศิลป์ หรือศิลปะกึ่งระวางเนื้อที่และศิลปะประยุกต์บ้างแต่ไม่รวมเรื่องดนตรี การละคร และวรรณกรรมแต่อย่างใด เพราะฉะนั้นคำว่า "ศิลปะ" หรือ "ศิลปกรรม" หรือ "งานศิลปะ" ในที่นี้จึงหมายถึง ศิลปะกึ่งระวางเนื้อที่ คือวิจิตรศิลป์เป็นประการสำคัญโดยอาจจะหมายถึง ศิลปะประยุกต์บ้างในบางกรณี

<p>กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3 เมื่อนักศึกษาอ่านเนื้อหาตอนที่ 3 ของบทที่ 1 แล้ว ให้ตอบคำถามดังต่อไปนี้</p> <p>1. คำว่า ศิลปะ หมายถึงอะไร ตอบ _____ _____</p> <p>2. คำว่าวิจิตรศิลป์และศิลปะประยุกต์ต่างกันอย่างไร ตอบ _____ _____</p> <p>3. ศิลปะกึ่งระวางเนื้อที่คืออะไร ตอบ _____ _____</p>
--

4. บ่อเกิดแห่งศิลปะ

บ่อเกิดแห่งศิลปะมิได้มาจากธรรมชาติเท่านั้น สิ่งแวดล้อมย่อมมีผลอย่างมากต่อการสร้างสรรค์งานศิลปะ ปัจจัยที่ทำให้เกิดงานศิลปะขึ้นจึงประกอบไปด้วยธรรมชาติ ศาสนา ความเชื่อถือ ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ ระบบการปกครอง และวัสดุที่ใช้ในการสร้าง

๑. ธรรมชาติ ธรรมชาติมีความงาม ความอัปลักษณ์ และรูปลักษณ์แบบต่าง ๆ ปรากฏอยู่ทั่วไป สิ่งเหล่านี้เป็นแรงบันดาลใจให้มนุษย์สร้างงานศิลปะขึ้น ซึ่งอาจจะีรูปแบบที่เหมือนหรือแตกต่างไปจากธรรมชาติก็ได้ ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าธรรมชาติเป็น "แม่" ของศิลปะ หรือธรรมชาติเป็นพ่อเกิดแห่งศิลปะ แต่ธรรมชาติมิใช่ตัวศิลปะ เพราะศิลปะย่อมหมายถึงสิ่งประดิษฐ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นเท่านั้น

เหตุที่กล่าวว่าธรรมชาติเป็นแม่ของศิลปะนั้น เพราะธรรมชาติเป็นแรงบันดาลใจอันเร้าแรงที่ผลักดันให้มนุษย์แสดงออกมานาในรูปแบบอย่างใดอย่างหนึ่ง สุดแล้วแต่ประสบการณ์และอารมณ์สะเทือนใจของศิลปินผู้นั้น ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ได้ให้ความหมายของความรู้สึกสะเทือนอารมณ์ (Emotion) ว่าเป็นสิ่งสัมพันธ์อยู่กับศิลปะ เท่ากับชั่วหนึ่งงานสองชั่วคือ บวกหรือลบของอาชีพ ชั่วในฟ้าชั่วเดียวว่ามีทำให้เกิดในฟ้าขึ้นได้ฉันท ศิลปะที่ปราศจากอารมณ์จึงความรู้สึกสะเทือนอารมณ์ก็ไม่มีทำให้เกิดงานศิลปะขึ้นได้ฉันท^(๑) กระบวนการในการสร้างสรรค์งานศิลปะนั้น นอกจากอารมณ์สะเทือนใจซึ่งก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์แล้ว การแสดงออก (Expression) ถือว่าเป็นกระบวนการขั้นสุดท้ายของการสร้างสรรค์งานศิลปะ^(๒) เพื่อความรู้สึกสะเทือนอารมณ์เกิดขึ้นและเป็นแรงอำนาจต่อเนื่องกันอย่างไม่ขาดสายก็จะกระตุ้นให้เกิดการแสดงออกในรูปของศิลปกรรมลักษณะต่าง ๆ เช่น เป็นจิตรกรรม ไม้แกะ ประติมากรรมปั้น หรือสถาปัตยกรรมบ้าง แต่ถึงความรู้สึกสะเทือนอารมณ์ก่อให้เกิดแรงบันดาลใจและจินตนาการแล้วมิได้มีการแสดงออก งานศิลปะก็ไม่สามารถสร้างสรรค์ขึ้นได้ ดังนั้นการแสดงออกจึงมีความสำคัญต่องานศิลปะอย่างยิ่ง กล่าวคืออาจเป็นผลงานที่ผู้พบเห็นชอบหรือไม่ชอบก็ได้ ล้วนแล้วเกิดความรู้สึกสะเทือนอารมณ์ ดีใจ เสียใจ หรือเศร้าใจก็ได้ อย่างไรก็ตามผลงานที่แสดงออกมานั้น ก็ยังเป็นผลที่ได้มาจากธรรมชาติและอารมณ์สะเทือนใจจากที่กล่าวมาที่จะเกิดขึ้นในการสร้างสรรค์งานศิลปะนี้ ธรรมชาติ ศิลปิน การแสดงออก ย่อมมีความสัมพันธ์และส่งผลซึ่งกันและกันจนไม่สามารถจะแยกสิ่งใดสิ่งหนึ่งออกจากได้ ทั้งนี้ก็เพราะธรรมชาติเปรียบเสมือนเป็นทรัพยากรทางความคิดให้ศิลปินสร้างสรรค์งานศิลปะโดยดัดแปลงคิดค้น

(๑) ศิลปินศาสตร์, เรื่องเดิม, หน้า 123.

(๒) เรื่องเดียวกัน, หน้า 141.

หารูปลักษณะ (Form) แบบใหม่ ๆ เพื่อรับใช้สังคมอย่างไม่รู้จักจบสิ้นนั่นเอง

แม้ว่าการสร้างสรรค์งานศิลปะจะได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติ แต่การ
แสดงออกเป็นรูปแบบต่าง ๆ นั้นอาจจะอยู่นอกเหนือรูปแบบของธรรมชาติ โดยอาจจะตัดทอน
เอาเฉพาะส่วนที่สำคัญหรือในส่วนที่มีความหมายต่อผู้พบเห็นเท่านั้น ความรู้สึกในการถ่ายทอด
เกิดขึ้นจากทักษะ และประสาทสัมผัสออกมาเป็นงานศิลปะ การถ่ายทอดและตัดทอนอาจจะทำ
ได้ 3 ประการคือ (1)

1. ถ่ายทอดตามความเป็นจริง (Realism)
2. ถ่ายทอดโดยการตัดทอน (Distortion)
3. ถ่ายทอดตามความรู้สึก (Abstraction)

รูปลักษณะของงานศิลปะอันเนื่องมาแต่การแสดงออกของศิลปินนั้นแบ่งออกได้เป็น
3 ประเภท คือ (2)¹

1. รูปลักษณะตามธรรมชาติ (Organic Form) เป็นรูปลักษณะที่ตายตัวไม่
เปลี่ยนแปลง ภูมิทัศน์ในการแสดงออกนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของมัน เช่น ภูเขา ต้นไม้ ใบไม้
ดอกไม้ มนุษย์ สัตว์
2. รูปลักษณะแบบเรขาคณิต (Geometric Form) เป็นรูปลักษณะที่ตายตัว
ไม่เปลี่ยนแปลง โดยได้แบบอย่างจากธรรมชาติบ้าง เช่น เส้นตรง เส้นโค้ง วงกลม วงรี
สี่เหลี่ยม ฯลฯ
3. รูปลักษณะแบบอิสระ (Free Form) เป็นรูปลักษณะที่ไม่มีภูมิทัศน์ตายตัว
และจะเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ ตามความนิยมหรือความเห็นชอบของผู้ประติมากร โดยอาจจะ
เป็นรูปร่างลักษณะอย่างไรก็ได้ หรือประกอบไปด้วยเส้นอย่างไรก็ได้

(1) อารี สุทธิพันธุ์ ศิลปะนิยม. (พระนคร : วัฒนาพานิชย์, 2516), หน้า 58.

(2) สุคนธ์ ภูริเวทย์. ศิลปะนิยม. (เอกสารประกอบคำบรรยาย) มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
(อัสสาเนา).

ธรรมชาติมีความงามและความอัปลักษณ์

ความงามทุกอย่างที่มีในธรรมชาติเป็นสิ่งที่บันดาลใจให้ศิลปินเกิดความต้องการที่จะแสดงออกมาเป็นงานศิลปะเพื่อเป็นสิ่งเตือนใจตน บางท่านอาจพิศวงถึงความงามที่ปรากฏอยู่ทั่วไปในธรรมชาติว่า เพราะเหตุไรสัตว์ตัวผู้จึงมีความสวยงามมากกว่าสัตว์ตัวเมีย เช่น ปรากฏตัวผู้จะมีหางเป็นพู่หาง ขนที่ปีกและลำตัวมีสีสันสดสลบอย่างสวยงาม หรือแม้แต่นกยูง ปลา นก ม้า วัว ควาย ธรรมชาติจะสร้างความสวยงามให้แก่ตัวผู้เป็นพิเศษ บางท่านคงอยากจะทำราวว่าสัตว์เหล่านี้มีตาเปรียบเทียบกับความงามตามที่ธรรมชาติได้สร้างสรรค์มาให้หรือไม่ ธรรมชาติได้สร้างดอกไม้กับแมลงเป็นของคู่กัน เพราะแมลงเป็นพาหนะนำผงเกสรจากดอกไม้มาผสมกัน ดอกไม้จึงต้องมีกลิ่นและสีสันสวยงามเพื่อล่อตาแมลงให้เข้าไปดื่มรสน้ำหวานจากเกสรของดอกไม้ ถ้าจะกล่าวเปรียบเทียบกับงานศิลปะแล้ว แมลงเป็นนักนิยมในสุนทรียะเกี่ยวกับสี หรือจัดได้ว่าแมลงมีนิสัยเป็นจิตรกรในทางเองเดียวกับม้าหรือวัวตัวเมีย เห็นความงามในรูปร่างของตัวผู้ จัดว่าม้ามีตาเป็นประติมากรอย่างนี้เป็นต้น สิ่งเหล่านี้คือสุนทรียะในวิสัยของธรรมชาติ (1) หรือสุนทรียะแห่งความมีระเบียบและความงาม (2) ธรรมชาติมักจะมีกฎแห่งสุนทรียะซึ่งก่อให้เกิดความมีระเบียบ ความเหมาะสมกลมกลืนและความงามอยู่ทั้งสิ้น (3) ในธรรมชาติมีความงาม ความสะเทือนใจและให้ความนึกคิดแก่ผู้พบเห็นเสมอ อังคาร กัลยาณพงษ์ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับธรรมชาติว่า ธรรมชาติสามารถบอกถึงประสบการณ์และสิ่งต่าง ๆ ที่ผ่านมานในอดีตให้ผู้พบเห็นรู้ได้และอาจกล่าวได้ว่าธรรมชาติเป็นครูของมนุษย์ด้วย (4) ความเคลื่อนไหวในลักษณะกลมกลืนประสานกันของธรรมชาติใน

(1) น. ฌ. ปากน้ำ. บันไดเข้าถึงศิลปะ (พระนคร : อักษรสัมพันธ์, 2508), หน้า 1-2.

(2) ศิลป์ พีระศรี. (เขียน ยิ้มศิริ แปล) "Is Art Necessary", ศิลปะร่วมสมัยในประเทศไทย. (พระนคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2511), หน้า 11.

(3) ศิลป์ พีระศรี. (เขียน ยิ้มศิริ แปล) "What is Art", ศิลปะร่วมสมัยในประเทศไทย. (พระนคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2511), หน้า 9.

(4) เทพศิริ สุขรสภา. ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะ. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์, 2518), หน้า 37.

ป่า สามารถหับทเรียนที่ไม่รู้จักเปื้อนหน้าแก่ผู้พบเห็น เช่น ความรู้สึกใหม่ ๆ ภาพที่เต็มไปด้วย
ด้วยความหมายลึกซึ้ง บรรดานักปราชญ์จึงมักอาศัยอยู่ในป่าเปลี่ยว ภูเขาสูง และได้ธรรม
ชาติเป็นครูจนเป็นนักเขียนหรือจิตรกรที่มีชื่อเสียง และที่ธรรมชาติอีกเช่นกันที่สอนให้ศิลปินผู้
ปุ่นเป็นนักจัดสวนที่มีชื่อเสียงแพร่หลายในปัจจุบัน

ในธรรมชาตินอกจากจะมีความงามแล้วยังมีความอัศจรรย์ปรากฏอยู่ทั่วไป เช่น
สัตว์เลื้อยคลานที่น่าขยะแฉง ความยืดหยุ่นของปลิง ความมันเมือกของไส้เดือน ผีวรุขระ
ของค้างคอก สิ่งเหล่านี้มิได้สร้างความรื่นรมย์และให้ความสดชื่นกับผู้พบเห็นเลย ในสายตา
ของศิลปินความอัศจรรย์เหล่านี้อาจทำให้ความนึกคิดอันแปลกใหม่ในการสร้างสรรค์งานศิลปะ
สำหรับการแสดงออกในงานศิลปะ รูปลักษณะที่มีความอัศจรรย์ก็สามารถแสดงออกได้ง่ายกว่า
เช่น ควายซึ่งมีอาการอู้อาย เชื่องช้า หัวโตตกเกือบจรดพื้น จมูกที่บานเบอะ เขาเกะกะ
คอสั้น ท้องพองอืด ขาสั้น ศิลปินสามารถแสดงออกได้ง่ายกว่าม้าซึ่งในทางศิลปะถือว่าเป็น
สัตว์ที่มีรูปร่างสวยงามที่สุด

ธรรมชาตินอกจากจะประกอบไปด้วยความงามและความอัศจรรย์แล้วยังได้จา
ลองระดับความรู้สึกของมนุษย์ออกมาเป็นรูปสัตว์ต่าง ๆ ทั้งกักขะและน่าเอ็นดู ดูร้ายและจง
รักภักดีแล้วปล่อยให้เราเดินอยู่รอบ ๆ ตัวเราเพื่อเป็นสิ่งเตือนใจในสิ่งดีและชั่ว และในขณะ
เดียวกันก็เป็นแรงบันดาลใจต่อการสร้างสรรค์ศิลปะของศิลปินด้วย

2. ความเชื่อถือและศาสนา มนุษย์ในสมัยโบราณไม่เข้าใจปรากฏการณ์ใน
ธรรมชาติที่พวกเขาต้องเผชิญอยู่ตลอดเวลา ธรรมชาติมีทั้งสิ่งที่น่ารื่นรมย์และน่ากลัว เช่น
ความมืดของกลางคืน เสียงสัตว์ร้าย เสียงฟ้าร้อง เสียงฟ้าผ่า ความสวยงามของแสงอา
ทิตย์ แสงจันทร์ ฤดูแล้งมีผล สิ่งทีลึกลับน่ากลัวนี้ ทาให้มนุษย์ในสมัยโบราณสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
เพื่อป้องกันหรือทาให้เกิดความพอใจกับสิ่งเร้นลับที่แฝงอยู่ หรือเพื่อตอบแทนคุณของธรรม
ชาติจนต่อมาได้กลายเป็นความเชื่อ เช่น เชื่อในเทวดา เชื่อในต้นไม้ ภูเขา ป่า แม่น้ำ
และสิ่งอื่น ๆ ในธรรมชาติว่ามีวิญญาณสิงสถิตอยู่และเป็นผู้บันดาลให้เกิดปรากฏการณ์นั้นขึ้น
ความเชื่อถือเช่นนี้เป็นรากฐานให้มนุษย์คิดค้นและแสวงหาสิ่งที่สูงกว่าจนกระทั่งกลายมาเป็น
ศาสนาต่าง ๆ ในปัจจุบันความเชื่อถือเหล่านี้ได้เป็นแรงบันดาลใจอย่างใหญ่หลวงต่อการ

เกิดเป็นงานวิจิตรศิลป์ 5 แขนง คือ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม วรรณกรรม ดนตรีและการละคร

การสร้างงานศิลปะในสมัยโบราณนี้ มิได้สร้างขึ้นเพื่อความสวยงามหรือเพื่อความศรัทธาแต่อย่างใด แต่สร้างขึ้นเพื่อความสบายใจ หรือเพื่อแสดงถึงความกตัญญูที่มีต่อธรรมชาติที่เป็นประโยชน์ต่อพวกเขาในการดำรงชีพ เช่น ให้นำผลผลิต ให้นำน้ำ ให้นำแสงแดด แต่เมื่อเกิดเหตุน้ำท่วม แผ่นดินไหว หรือพายุพัดจัดเป็นเหตุให้เกิดความวิตกกังวล พวกเขาจึงพยายามทำทุกวิถีทางที่สิ่งสถิตในสิ่งเหล่านั้นลดหย่อนความพิรุณ จึงได้มีการสร้างรูปเคารพขึ้นเพื่อ เช่น สรวงบูชา ซึ่งอาจจะแกะสลักจากไม้หรือปั้นด้วยดินก็ได้ จึงทำให้เกิดเป็นงานประติมากรรมขึ้น ในการประกอบพิธีกรรมนั้นอาจจะหาสวัสดุนำมาเป็นลวดลายเพื่อเข้าสู่พิธี หรือบางครั้งอาจจะระบายสีเป็นหน้ากากสำหรับสวมใส่ก็เกิดเป็นงานจิตรกรรมขึ้น ที่ร้อยกรองเป็นถ้อยคำสำหรับสวดสวดดีก็เกิดเป็นเกรินพจนธ์ โคลงกลอนหรือวรรณกรรม ที่เป่าตีเป็นจังหวะ นำข้อคล้องกับถ้อยคำของการสวดสวดดีและทำรำหรือเต้น เพื่อบวงสรวงเทพเจ้าก็เกิดเป็นดนตรีและการละคร โรงพิธีสำหรับจัด เช่น สรวงเทพเจ้าก็เกิดเป็นสถาปัตยกรรม

วิจิตรศิลป์ (Fine Art) ทั้ง 5 แขนงนี้ได้อิทธิพลต่อศิลปะยุคหลัง ๆ อีกมากมาย เช่น โรงพิธีสำหรับบูชากลายเป็นโบสถ์วิหารอันสวยงาม เพลงสวดที่เคยร้องทำนองง่าย ๆ แบบคนป่าก็กลายเป็นเพลงที่มีเสียงประสานกันอย่างไพเราะ ทำรำก็ได้วิวัฒนาการมาเป็นทำรำที่สวยงาม การเขียนสีลงบนใบหน้าที่วิวัฒนาการมาเป็นจิตรกรรมฝาผนัง ถ้ำ บทประพันธ์ก็ได้เปลี่ยนมาวิวัฒนาการเป็นร้อยแก้วร้อยกรอง และไพเราะยิ่งขึ้น วิจิตรศิลป์ทั้ง 5 แขนงนี้ต่างก็มีวิวัฒนาการที่แตกต่างกันไปเป็นแบบอย่างของตนเองโดยเฉพาะ

คดีแห่งความเชื่อถือ เช่นนี้จะปรากฏในศิลปะสมัยก่อนประวัติศาสตร์ (Prehistoric Art) ศิลปกรรมทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม ที่ปรากฏอยู่ในแหล่งก่อนประวัติศาสตร์ที่ทั่วไปในโลกย่อมทำขึ้นจากคติความเชื่อถือทั้งสิ้น เช่น รูปเทพธิดาวิเศษหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เทพธิดาแห่งความอุดมสมบูรณ์ จะปรากฏอยู่ในแหล่งก่อนประวัติศาสตร์ทั่วไปทั้งในยุโรปและเอเชีย เช่น ที่สเปน ฝรั่งเศส อินเดีย หรือ

ไทย คติแห่งความเชื่อถือนี้ ได้มีผลต่อการสร้างสรรค์งานศิลปะมาตลอด จนกระทั่งเกิดมีศาสนาขึ้น ศิลปกรรมทุกแขนงได้เปลี่ยนมารับใช้ศาสนาเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งกล่าวได้ว่าศาสนาเป็นแรงบันดาลใจอันยิ่งใหญ่ต่อการสร้างสรรค์งานศิลปะด้วยกัน สำหรับภูมิภาคแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นบ่อเกิดแห่งศาสนาทั้งปวง เช่น ศาสนาพราหมณ์ ศาสนาฮินดู ศาสนาพุทธ พินยานและมหายาน ศาสนาเซน ศาสนาอิสลาม จากคติศาสนและความเชื่อในศาสนาเหล่านี้ก่อให้เกิดมีการแสดงออกเป็นงานศิลปะที่มีรูปแบบแห่งลักษณะของศิลปกรรมที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละศาสนา หลักฐานจากโบราณสถานและโบราณวัตถุในอินเดียแสดงให้เห็นว่าศิลปกรรมอันเนื่องมาจากศาสนานี้ได้มีขึ้นครั้งแรกในพุทธศตวรรษที่ 3 เป็นศิลปะของราชวงศ์มริยะ สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ศิลปกรรมสมัยนี้จัดได้ว่าเป็นศิลปะสมัยที่ 1 (พุทธศตวรรษที่ 3 - 6) ซึ่งทำขึ้นจากคติของพุทธศาสนาพินยานโดยแท้ ในศิลปกรรมสมัยที่ 2 ศิลปกรรมที่ทำขึ้นส่วนใหญ่มาจากคติธรรมของศาสนาพุทธมหายาน ที่เนื่องมาจากพุทธศาสนาพินยานก็มีบ้าง ดังปรากฏในศิลปะคันธารราช (พุทธศตวรรษที่ 6 - 7) ศิลปะมถุรา (พุทธศตวรรษที่ 6 - 9) ศิลปะอมราวดี (พุทธศตวรรษที่ 6 - 7) ในศิลปะสมัยที่ 3 คือ ศิลปะคุปตะและหลังคุปตะ (พุทธศตวรรษที่ 9 - 13) ศิลปกรรมที่ทำขึ้นเนื่องจากคติของพุทธศาสนาพินยานโดยแท้ และในสมัยหลังคุปตะคติทางศาสนาฮินดูได้เข้ามามีบทบาทต่องานศิลปะด้วย ในศิลปะสมัยที่ 4 คือศิลปะทมิฬ (พุทธศตวรรษที่ 14 - 16) และศิลปะที่เจริญขึ้นทางภาคเหนือซึ่งได้แก่ศิลปะปาลและเสนะ (พุทธศตวรรษที่ 14 - 16) รวมทั้งศิลปะที่เหลืออยู่ในส่วนต่าง ๆ ของอินเดีย (ยกเว้นศิลปะทมิฬ) เป็นศิลปกรรมที่ทำขึ้นเนื่องจากคติทางศาสนาพุทธมหายาน ศาสนาฮินดูและศาสนาเซน ในศิลปกรรมสมัยที่ 5 ของอินเดีย คือ ศิลปะในราชวงศ์มกุล เป็นศิลปกรรมที่เจริญขึ้นเนื่องจากศาสนาอิสลาม

ในประเทศไทย ศิลปกรรมที่สร้างขึ้นครั้งแรกสุดนอกจากศิลปกรรมสมัยก่อนประวัติศาสตร์แล้วก็ได้แก่ศิลปกรรมอันเนื่องมาจากพุทธศาสนาพินยานทั้งสิ้น บางครั้งคติทางมหายานก็ได้เข้ามาปะปนบ้าง คติความเชื่อในแต่ละศาสนาที่แตกต่างกันย่อมเป็นผลให้แบบอย่าง (Style) และลักษณะของศิลปกรรมแตกต่างกันไปด้วย ยุคใดที่ศิลปินมีศรัทธาต่อศาสนามาก ประกอบกับบ้านเมืองเจริญรุ่งเรือง ศิลปกรรมที่ปรากฏจะแสดงให้เห็นว่าได้ทำขึ้นอย่างมีชีวิตจิตใจและสวยงามจนหาที่เปรียบมิได้

๖. ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ และวัสดุที่นำมาใช้ โดยทั่วไปสิ่งมีชีวิตทั้งหมดจะต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมอยู่เสมอ สัตว์บางชนิดสามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพของภูมิอากาศ และภูมิประเทศ เพื่อความอยู่รอด สำหรับมนุษย์ไม่สามารถปรับตัวเช่นนั้นได้ แต่สามารถปรับตัวทางความคิดและการกระทำให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมของตนได้เช่นเดียวกัน ทั้งนี้อาจจะเป็นไปเพราะความตั้งใจหรือสภาพแวดล้อมก็ได้ พวกเราเช่น เป็นกลุ่มชนที่มีชีวิตเร่ร่อนอยู่ตามทะเลทรายในตะวันออกกลาง จากประสบการณ์ที่พวกเขาได้ผ่านพบมาว่ามีอะไรนอกเหนือไปจากทะเลทรายที่เร้าใจมากที่สุดมาได้ ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และหมู่ดาวในชีวิตประจำวัน การนับวันดูฤกษ์ก็ดูอ้ายธรรมชาติ ดังนั้นศิลปกรรมที่พวกเขาแสดงออกมาจึงมีลักษณะ เป็นเพียงเส้นและสวดลายแบบเรขาคณิตเท่านั้น คือ เป็นเส้นตรง ย่าง เส้นโค้งบ้าง ในตนเองเดียวกันศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ ที่ถูกแสดงออกมารูปแบบที่แตกต่างกัน ย่อมมีผลมาจากสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศอย่างมากด้วย ในบ้านเมืองที่ฝนตกชุก เช่น ประเทศไทย หลังคาของสถาปัตยกรรมก็ไม่ได้ทำองนโค้งขึ้นเพื่อรองรับน้ำฝน แต่มักจะทำหลังคาเป็นยาวออกมามากเพื่อกันแดดและคุ้มฝนได้ ลักษณะสถาปัตยกรรมแบบใหม่ที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้ได้มีลักษณะของสมัยโดยธรรมชาติเหลืออยู่เลย ทั้งนี้เพราะอิทธิพลจากอารยธรรมตะวันตกเข้ามาครอบงำจนลืมลักษณะบ้านไทยอย่างแท้จริงในบ้านไทยในสมัยโบราณสร้างขึ้นมาได้อย่างเหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศมากที่สุด เช่น บางครั้งมักสร้างวัดตุนสูง เพื่อประโยชน์ในการเก็บเครื่องเซ่น และอีกประการหนึ่งเพื่อป้องกันน้ำท่วม

การแต่งกายของชาวไทยก็แตกต่างจากชาวยุโรป เนื่องจากสภาพภูมิอากาศของเขตร้อนอบอุ่น เช่นประเทศไทยคงไม่มีใครแต่งตัวตามแฟชั่นในยุโรป เช่น ใส่เสื้อหลายตัวที่มีสีสลับแปลกตาออกไป หรือใช้ผ้าพันคอให้ดูโก้ แต่การใช้ผ้าฝ้ายบาง ๆ ดูจะเหมาะสมกับภูมิอากาศในเมืองไทยมากกว่า

ในการแสดงออกทางรูปแบบของศิลปะ นอกจากให้มีความเหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศดังกล่าวมาแล้ว วัสดุที่นำมาใช้ก็มีส่วนทำให้ศิลปกรรมนั้น ๆ ดูอ่อนหวานและสวยงามมากขึ้น เช่น การสลักรูปจากศิลาแลงคงไม่ได้รายละเอียดและอ่อนหวานเหมือนรูปที่สลักจากหินทราย หรือรูปปั้นในลักษณะเดียวกัน รูปที่สลักจากศิลาทรายและปูนปั้นคงไม่มีความสวยงามเท่ารูปหล่อสัมฤทธิ์เป็นแน่ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าลักษณะของพื้นผิวจากวัสดุ

ที่นำมาใช้นั้นจะเป็นสิ่งที่ช่วยให้ศิลปกรรมเกิดความงามมากขึ้นแตกต่างกันไปได้อีกประการหนึ่ง

4. สังคมและระบบการปกครอง สังคมและระบบการปกครองมีส่วนหล่อหลอมศิลปะอยู่ไม่น้อย ในบางยุคการเมืองอาจบังคับศิลปินบางกลุ่มให้เป็นเครื่องมือ หรือบางครั้งศิลปินเกิดมีความคิดคล้อยตามความคิดทางการเมืองในสมัยนั้น ๆ ได้ เช่น ถ้าระบบการเมืองที่เป็นอยู่มีลักษณะ เป็นชาตินิยมอย่างรุนแรง หรือศรัทธาต่อระบบสังคมนิยม ศิลปินก็พอจะงานการสร้างสรรคผลงานรับใช้ความคิดเช่นนั้น ก็จะส่งเสริมให้ผู้อ่านและผู้ชมนั้น ๆ สนใจในระบบการเมืองนั้นได้ในสมัยโบราณ พระมหากษัตริย์หรือผู้มีอำนาจวาสนามักจะมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการสร้างงานศิลปะ เช่น ในประเทศฝรั่งเศส พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 เสด็จไปประทับที่แวร์ซายส์ ทรงสนับสนุนศิลปะแบบกรีกและโรมันมาก พระองค์ก็ได้โปรดให้สร้างศิลปกรรมตามแบบอย่างกรีกและโรมันขึ้น ในสมัยของพระองค์จึงเกิดเป็นศิลปะยุคคลาสสิกใหม่ (Neo-Classic) ขึ้น (1) หรือในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นยุคที่ไทยได้ติดต่อกับตะวันตกมากที่สุด พระองค์ทรงปรารถนาที่จะปรับปรุงสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการศึกษาของไทยให้ทัดเทียมกับต่างประเทศ จึงได้รับเอาอารยธรรมตะวันตกเข้ามามาก อิทธิพลแห่งแนวความคิดใหม่ทางด้านศิลปะจึงได้ตกมาถึงจิตรกรรมของไทย ชาวไทยรู้จักการเขียนภาพไทยแบบ Perspective (2) ตามแบบศิลปะตะวันตก ซึ่งทำให้จิตรกรรมของไทยได้สูญเสียเอกลักษณ์ไปในด้านสถาปัตยกรรมบ้านเรือนของไทยก็มีลักษณะเป็นแบบยุโรปมากขึ้น ดังนั้นจะเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและระบบการปกครองมีผลต่อการสร้างสรรค์ศิลปกรรมมากทีเดียว

(1) เทพศิริ สุขโสภา. เรื่องเดิม., หน้า 173.

(2) เป็นหลักการในการทำงานศิลปะโดยได้ความรู้จากธรรมชาติในเรื่องของการเห็น ถ้าหากวัตถุ 2 ชิ้น มีขนาดเท่ากันแต่ห่างกัน วัตถุที่เห็นใกล้ย่อมอยู่ใกล้และวัตถุที่เห็นเล็กย่อมอยู่ไกล ศิลปินได้นำเอาความรู้นี้มาใช้งานจิตรกรรม ดู อานาจ เป็นสบาย. สอบสวนศิลปะ.

(พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2518), คัดจากเชิงอรรถที่ 2, หน้า 35.

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 4

เมื่อนักศึกษาอ่านหัวข้อที่ 4 บทที่ 1 แล้วให้นักศึกษาเติมคำลงในช่องว่าง

1. แรงบันดาลใจอย่างหนึ่งที่ทำให้มนุษย์สร้างงานศิลปะขึ้นคือ _____

2. ในธรรมชาติมีทั้งความงามและ _____

3. เหตุที่กล่าวว่า ธรรมชาติเป็นแม่ของศิลปะ เพราะ _____

4. กระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญต่องานสร้างสรรค์งานศิลปะคือ _____

5. กระบวนการในการสร้างสรรค์งานศิลปะคือ _____

6. การแสดงออกของงานศิลปะของศิลปินนั้นอาจอยู่นอกเหนือรูปแบบธรรมชาติ โดย _____

7. การแสดงออกของศิลปินอาจถ่ายทอดออกมาได้ 3 ประการคือ
 1. _____
 2. _____
 3. _____
8. รูปลักษณะตามธรรมชาติได้แก่ _____

9. รูปลักษณะแบบเรขาคณิตได้แก่ _____

10. รูปลักษณะแบบอิสระได้แก่ _____

11. ในธรรมชาติ สัตว์ที่มีความสวยงามทั้งรูปร่างและสีสันคือ _____

12. สิ่งที่เป็นแรงบันดาลใจงานจิตรศิลป์ทั้ง 5 แขนงคือ _____

13. ในสมัยโบราณงานศิลปะถูกสร้างขึ้นเพราะ _____

14. คติความเชื่อในแต่ละศาสนาย่อมทำให้งานศิลปะแตกต่างกันเพราะ _____

15. มนุษย์มีความสามารถคือปรับตัวทางความคิดและการกระทำให้เข้ากัน _____

16. _____ ที่แตกต่างกันย่อมทำให้งานศิลปกรรมมีความอ่อนหวานไม่เหมือนกัน

17. ศิลปกรรมของพวกชาวราชนิกแสดงออกด้วย _____

18. _____ และ _____ ย่อมมีอิทธิพลต่อแบบอย่างสถาปัตยกรรมของ
แต่ละพื้นที่ทำให้แตกต่างกันออกไป

19. รูปสลักหินจากหินทรายย่อมมีความสวยงามและอ่อนหวานละเอียดมากกว่ารูปสลักจาก _____

20. รูปเคารพพระศรีอารยเมตไตรยสร้างขึ้นจากความเชื่อทางศาสนา _____

สรุป

คำว่า "ศิลปะ" มีความหมายที่กว้างขวางนัก โดยมักแตกต่างกันไปตามพื้นฐานของผู้ให้ความหมาย อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้เรื่องศิลปะนอกจากจะทำให้เป็นผู้ที่พิจารณางานศิลปะได้อย่างมีเหตุผลแล้ว ยังทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ที่จะทำสิ่งสวยงาม จรรโลงใจหรือช่วยให้ชีวิตความเป็นอยู่สุขสบายขึ้น

4-

ศิลปินมิได้สร้างงานศิลปะขึ้นมาโดยลำพัง หากแต่ได้รับแรงบันดาลใจอย่างมากจากความงามและความอัปยศที่มีในธรรมชาติ ในสมัยโบราณอิทธิพลของธรรมชาติที่มีต่องานศิลปะอาจจะมีน้อย ทั้งนี้เพราะคนโบราณมักสร้างงานศิลปะขึ้นมาเพื่อจุดมุ่งหมายแห่งความอุดมสมบูรณ์เมื่อศาสนาเจริญขึ้น ศาสนาก็ได้เป็นแรงบันดาลใจอันใหญ่หลวงต่องานสร้างสรรค์ศิลปะทุกแขนง อย่างไรก็ตามก็ตีภูมิภาค ภูมิประเทศ วัสดุที่นำมาใช้สังคมและระบบการปกครองที่แตกต่างกัน ย่อมมีผลทำให้แบบอย่างและลักษณะของงานศิลปะแตกต่างกันไปด้วย

การประเมินผลท้ายบท

ให้นักศึกษา เลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

1. ข้อใดเกี่ยวข้องกับความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
 1. สุนทรียภาพแต่งตัวสวยงามตามแบบดาราทูทุกวัน
 2. มานั่งจัดแจกันดอกไม้เป็นรูปพระจันทร์และดวงดาว
 3. สุจริตชอบใส่รองเท้ารัดข้อตามแฟชั่น
 4. มาลัยนิยมตัดผมทรงบ็อบเท
2. ศิลปกรรมมีความสำคัญ เพราะ
 1. ศิลปินใช้เวลาในการสร้างงานศิลปกรรมนาน
 2. ศิลปกรรมเป็นของเก่าแก่ประมาณค่าไม่ได้
 3. ศิลปกรรมสร้างขึ้นด้วยฝีมืออันปราณีต
 4. ศิลปกรรมเป็นวัฒนธรรมของชาติ
3. คุณค่าของสุนทรียภาพ เกิดขึ้นมาจาก
 1. ศิลปินใช้สีในงานศิลปะได้อย่างกลมกลืน
 2. ศิลปินวาดและลงฝีแปรงได้อย่างเป็นระเบียบ
 3. ศิลปินจัดวางโครงสร้างของศิลปะได้อย่างเหมาะสม
 4. ศิลปินจัดวางขนาดลงบนงานศิลปะได้อย่างสมดุลย์
4. วัฒนธรรมอันสูงส่งของบรรพบุรุษในอดีต คือ
 1. วัดพระศรีมหาธาตุ จังหวัดสุโขทัย
 2. เจดีย์วัดป่ากุด จังหวัดลาพูน
 3. ปราสาทเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์
 4. ถูกทั้ง 3 ข้อ
5. คุณแม่สุภาพนุ่งกระโปรงสีแดงสูงเหนือเข่า ใส่เสื้อระบายปกสีขาว
 1. คุณแม่สุภาพแต่งตัวงามตามวัย
 2. คุณแม่สุภาพแต่งตัวไม่เหมาะสมกับวัย
 3. คุณแม่สุภาพแต่งตัวตามแบบแฟชั่น
 4. คุณแม่สุภาพเป็นคุณแม่ที่แต่งตัวเรียบง่าย

6. ศิลปะในความหมายของศิลปินคือ
1. สร้างสรรค์งานศิลปะด้วยความปรารถนา โดยยึดหลักให้เหมือนธรรมชาติที่สุด
 2. สร้างสรรค์งานศิลปะตามหลักวิทยาศาสตร์และใช้เทคนิคในการเขียนหลากหลาย
 3. สร้างสรรค์งานศิลปะอันเป็นนามธรรมที่ได้แรงบันดาลใจจากธรรมชาติ
 4. สร้างสรรค์งานศิลปะไปโดยไม่มีจุดหมาย
7. ศิลปะคืองานลักษณะใด
1. ลอกเลียนแบบจากธรรมชาติ
 2. ถ่ายทอดจากความคิดสร้างสรรค์ของศิลปิน
 3. ตัดตอนรูปแบบจากธรรมชาติ
 4. พยายามเขียนให้เหมือนธรรมชาติที่สุด
8. คุณค่าของศิลปะที่สำคัญมากอีกประการหนึ่งคือ
1. มีคุณค่าทางด้านจิตใจ
 2. ให้ความเพลิดเพลิน
 3. เป็นงานประดับสถาปัตยกรรม
 4. เหมือนตัดตอนเอาส่วนหนึ่งของธรรมชาติเดิมไว้ในรูปแบบภาพ
9. ศิลปะในความหมายที่สำคัญที่สุดของนักโบราณคดีคือ
1. ให้ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์
 2. ให้ความรู้ทางด้านจิตใจ
 3. ให้ความเพลิดเพลิน
 4. เป็นงานประดับสถาปัตยกรรม
10. ความมีระเบียบทางด้านสุนทรียศาสตร์ อาจเห็นได้จาก
1. ลักษณะต่าง ๆ ของก้อนเมฆที่ลอยไปมา
 2. รูปแบบของคลื่นน้ำในแม่น้ำหรือมหาสมุทร
 3. สีอันสวยงามของดอกไม้และสัตว์ต่าง ๆ
 4. ลายเรขาคณิตที่บรรพบุรุษสร้างสรรค์
11. กระบวนการสำคัญในการสร้างสรรค์งานศิลปะคือ
1. มีรูปแบบสำหรับเป็นแม่แบบ
 2. มีแรงบันดาลใจ
 3. มีการแสดงออก
 4. มีความคิดสร้างสรรค์
12. สิ่งใดที่สามารถให้บทเรียนที่แท้จริงแก่นักเรียนต่อศิลปิน
1. รูปแบบของคลื่นน้ำ
 2. รูปแบบของเรขาคณิต
 3. รูปแบบเมฆแบบต่าง ๆ
 4. รูปแบบต่าง ๆ ที่มีในธรรมชาติ

13. งานสมัยโบราณ ศิลปินไม่อาจมีหน้าที่ดังข้อใด
1. เป็นศิลปินอิสระ สามารถสร้างสรรค์งานศิลปะตามความต้องการของตน
 2. มักรับใช้ศาสนา หรือความเชื่อและสร้างสรรค์งานศิลปะ เพื่อสิ่งนั้น ๆ
 3. มักสังกัดอยู่ในกลุ่มช่างของราชสำนักและสร้างสรรค์งานศิลปะ เพื่อพระมหากษัตริย์
 4. มักรับใช้สังคม และระบอบการปกครองและสร้างสรรค์งานศิลปะ เพื่อสิ่งนั้น ๆ
14. ในสมัยโบราณเราทราบเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณีได้จาก
1. อัฐิเก่า ๆ หนึ่งแผ่นของโบราณสถาน
 2. ภาพจิตรกรรมฝาผนัง
 3. พระพุทธรูป
 4. ศาสนสถาน
15. เกี่ยวกับความหมายของศิลปะ ข้อใดถูกต้องที่สุด
1. ศิลปะหมายถึงงานที่มนุษย์สร้างเลียนแบบธรรมชาติ
 2. ศิลปะหมายถึงงานที่มนุษย์คิดสร้างสรรค์จากธรรมชาติ
 3. ศิลปะหมายถึงงานศิลปะที่จะต้องมีส่วนช่วยเสริมสร้างจิตวิญญาณของมนุษย์ให้สูงขึ้น
 4. ศิลปะหมายถึงงานศิลปะที่มีแต่ความสวยงาม
16. ศิลปะกินระวางเนื้อที่คือสิ่งใด
1. บ้านเรือน
 2. สระน้ำรูปสี่เหลี่ยม
 3. ชุดเดินเล่นสีแดง
 4. สวนดอกกุหลาบ
17. ข้อใดเกี่ยวข้องกับศิลปะประยุกต์
1. กำไลแขนรูปงู
 2. บ้านทรงสเปน
 3. ภาพเขียนแบบนามธรรม
 4. พระพิมพ์
18. ธรรมชาติมีความสำคัญต่องานศิลปะมากคือ
1. ธรรมชาติสามารถให้รูปแบบที่แปลกใหม่อย่างไม่รู้จักหมดสิ้นกับผู้พบเห็น
 2. ธรรมชาติมีความงามจนบันดาลใจให้ศิลปินสร้างสรรค์งานศิลปะขึ้นมา
 3. ธรรมชาติมีแต่ความงาม
 4. ธรรมชาติมีแต่รูปแบบที่ใหม่แน่นอน